

Norrköpings kommun

2010-08-27

1 (31)

Rektor Valthornets förskola

Dnr: 40-2009:1849

Rektor Klockaretorpsskolan

Rektor Nyckelpigans förskola

Rektor Hagebyskolan

Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska

Kvalitetsgranskning av Valthornets förskola och Klockaretorpsskolan samt Nyckelpigans förskola och Hagebyskolan i Norrköpings kommun

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska under hösten 2009 och våren 2010. Granskningen genomförs i 21 förskolor och 21 grundskolor fördelade på 12 kommuner i landet. I förskolorna granskas verksamheten för barn i åldern tre till fem år och i grundskolan granskas undervisningen för elever i årskurs 2 och 4. Urvalet av kommuner har gjorts så att de ingående kommunerna representerar stora och små kommuner, tätort och glesbygd. Förutom att resultaten av granskningen presenteras i beslut för respektive kommun kommer övergripande iakttagelser och slutsatser inom området att redovisas i kvalitetsgranskningsrapporten "Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska".

Övergripande information om kvalitetsgranskningen och projektplanen för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats:

(<http://www.Skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>)

Syftet med denna granskning är att bidra till ökad måluppfyllelse för barn och elever med annat modersmål än svenska. Närmare en femtedel av eleverna i grundskolan idag har utländsk bakgrund, antingen är de födda utomlands eller i Sverige av utlandsfödda föräldrar. Så länge elever med annat modersmål än svenska inte behärskar det svenska undervisningsspråket, kommer de att ha sämre förutsättningar att nå de nationella målen än elever med svenska som modersmål.

Mot denna bakgrund har Skolinspektionen valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning på kommuners, skolors och förskolors insatser för att ge förutsättningar för barn och elever med annat modersmål än svenska att nå de nationella målen. Det övergripande syftet med granskningen är att utveckla förskolors och skolors förmåga att arbeta så att barn och elever får en språk- och kunskapsutveckling som i högre utsträckning ger dem förutsättningar att nå skolframgång.

Skolinspektionens granskning utgår ifrån fyra huvudfrågeställningar. Frågeställningarna bygger i sin tur på nedan nämnda framgångsfaktorer, ett urval av de faktorer som olika utvärderingar och forskningsrapporter lyfter fram som betydelsefulla för att ge barn och elever med annat modersmål än svenska möjligheter att nå målen. Samma faktorer återfinns också i de styrdokument som reglerar verksamheten i förskolan och undervisningen i grundskolan. Skolinspektionens bedömningar utgår ifrån de generella regleringar som rör alla barn i förskolan och alla elever i grundskolan samt de specifika regleringar som rör gruppen barn och elever med annat modersmål än svenska.

För att betona den tillgång det innebär att kunna uttrycka sig på mer än ett språk används ibland uttrycket flerspråkiga barn/elever i beslut och granskningsrapport i stället för "barn och elever med annat modersmål än svenska".

Framgångsfaktorerna kan sammanfattningsvis beskrivas enligt följande (utan inbördes rangordning)

- Personalen arbetar språk- och kunskapsutvecklande. Det innebär att personalen känner till de flerspråkiga barnens/elevernas unika behov och utgår ifrån dessa. Detta innebär att barnen/eleverna får utgå ifrån egna erfarenheter, ges möjlighet att relatera nya kunskaper till de egna begreppen och att förstå de sammanhang som kunskaperna presenteras i.
- Personalen ser flerspråkighet och mångkulturalitet som en tillgång och att detta kommer till uttryck i verksamheten.
- Det finns en pedagogisk mångfald som ger barnen/eleverna möjlighet att skaffa sig och uttrycka kunskaper på olika sätt.
- Personalen har höga förväntningar och tilltro till barnens och elevernas förmåga.
- Flerspråkiga barn/elever ges förutsättningar att träna och använda sina olika språk.
- Miljön är trygg.
- Förskolor och skolor ser föräldrarna som en resurs och arbetar för att utveckla ett gott samarbete.

Granskningen av Valthornets förskola och Klockaretorpsskolan samt Nyckelpigans förskola och Hagebyskolan i Norrköpings kommun ingår i detta projekt. Underlaget till beslutet består av dokument från kommunen och verksamheterna samt av information som samlats in vid besök i de olika verksamheterna och kommunen under perioden

november 2009 till januari 2010. I förskolorna genomfördes observationer, intervjuer med personal och chefer, i skolorna intervjuades elever, lärare och skolledning samt genomfördes observationer. I kommunen har också modersmålslärare, rektorn för modersmålsundervisningen och representanter från kommunens barn- och ungdomsförvaltning intervjuats. I de granskade verksamheterna har de flerspråkiga barnens och elevernas föräldrar medverkat i en enkätundersökning. Resultaten från denna undersökning kommer att ingå i kvalitetsgranskningsrapporten och även återkopplas till den granskade förskolan/skolan. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för Norrköpings kommun, Valthornets förskola och Klockaretorpsskolan samt Nyckelpigans förskola och Hagebyskolan har haft möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Ansvariga inspektörer för kvalitetsgranskningen i Valthornets förskola och Klockaretorpsskolan har varit Rut Hård af Segerstad och Berit Horned. Ansvariga inspektörer för kvalitetsgranskningen i Nyckelpigans förskola och Hagebyskolan har varit Christina Lindh och Lars-Inge Jonsson.

Fråge-/granskningsområden

Skolinspektionen har granskat följande fyra huvudfrågeställningar i syfte att undersöka om det finns ett arbete i förskolan/skolan som främjar språk- och kunskapsutvecklingen hos barn och elever med annat modersmål än svenska.

1. Utgår arbetet i förskolan/skolan ifrån barnens/elevernas kulturella bakgrund och livsmiljö?

Här har granskningen fokus på om arbetet/undervisningen i förskolan/skolan utgår ifrån barnets/elevens bakgrund och livsmiljö.

2. Anpassas arbetet till barnens/elevernas behov och intressen?

Här har granskningen fokus på meningsfullhet, motivation och sammanhang i verksamheten. Finns det ett arbetssätt i förskolan/skolan som främjar språk- och kunskapsutveckling?

3. Ges barnen/eleverna möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Här har granskningen fokus på förskolornas och skolornas arbete för att barn och elever med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla sitt modersmål.

4. Har lärarna utbildning i de ämnen de undervisar i och erbjuds lärarna relevant kompetensutveckling?

Här har granskningen fokus på kompetensen i förskolan/skolan för att arbeta med språk- och kunskapsutveckling för barn/elever med annat modersmål än svenska.

Beskrivning av Norrköpings kommun

Norrköpings kommun i nordöstra Östergötland är Sveriges åttonde största kommun. Vid årsskiftet 2009/2010 hade Norrköping drygt 129 000 invånare. Andelen invånare med utländsk bakgrund var år 2008 19,4 procent jämfört med rikets 17,4 procent.

Kommunens förskolor, grundskolor, den obligatoriska särskolan och skolbarnsomsorgen är organiserade i spår där samtliga verksamheter ingår. Spåren är sammanslagna till områden där varje område leds av en områdeschef. Kommunens utbildningspolitiska program, antaget av kommunfullmäktige 2008, gäller som skolplan. Uppdragsplanerna, som är ettåriga, är nämndernas styrdokument. Utifrån uppdragsplanerna utformas uppdrag av utbildningskontoret. Områdescheferna är mottagare av uppdrag och ekonomiska resurser till områden och verksamheter. I barn- och ungdomsnämndens uppdragsplan 2009, den plan som gällde vid tiden för besöken i förskolor och skolor är modersmålet ett prioriterat utvecklingsområde som omfattar att utveckla former för modersmålsstöd i förskolan samt metoder och organisation för modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål i skolan. I samband med intervjuer med representanter för förvaltningen i januari 2010 har Skolinspektionen tagit del av uppdragsplanen för 2010. I denna har flerspråkighet ersatt den tidigare benämningen modermål, som en följd av kommunens uppföljning av området flerspråkighet. Betoningen ligger på stöd för nyanlända barn och elever: modersmålsstöd i förskolan och studiehandledning på modermålet i samtliga ämnen.

I de geografiska områdena finns arbetsgrupper för att utveckla modersmålsstöd i förskolan, modersmålsundervisning och möjligheter till flerspråkig undervisning. Det har också funnits en central grupp som arbetat med att ta fram modeller för modersmålsstöd i förskolan.

Andelen barn med annat modersmål än svenska i förskolan är 22 procent i hela kommunen, enligt Norrköpings kommuns kvalitetsredovisning 2008. Uppgifter om hur stor andel av dessa barn som får modersmålsstöd är, enligt kommunen, svårredovisade på grund av osäkerhet kring definitionen av modersmålsstöd.

Andelen elever med utländsk bakgrund i kommunens grundskolor var 24,3 procent år 2008. Hösten 2009 deltog drygt 2200 elever i modersmålsundervisning i kommunala och fristående grundskolor i Norrköpings kommun, vilket utgör ca 60 procent av de elever som är berättigade. Modersmålsundervisning erbjöds i 28 språk, de största språkgrupperna var arabiska, BKS, assyriska/syrianska/syriska och spanska.

Kommunen har en central skolenhet, Interkulturella språkenheten (Ikse), vars verksamhet består av modersmålsundervisning, studiehandledning och mottagande av nyanlända elever. Ikse har drygt 50 anställda språklärare, hälften av dessa är heltidsanställda, de övriga är deltid- eller timanställda. I Norrköpings kommun finns även modersmålslärare anställda på vissa skolor. För kommunala skolor finns centrala medel reserverade för modersmålsundervisningen. Studiehandledning beställer skolorna hos Ikse och denna bekostas av respektive skola. Tillgången till studiehandledning är såle-

des beroende av vilken skola eleven går på och i vilken utsträckning skolan beställer detta stöd.

I kommunens kvalitetsredovisning för år 2008 framgår att skolorna i Norrköping satsat olika mycket på modersmålsundervisning och svenska som andraspråk. Det konstateras också att alltför få elever har tillgång till studiehandledning på modersmålet. Dock har skolor med så kallade internationella klasser en stor andel elever som deltar i modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andraspråk. Dessa skolor ger även studiehandledning i flertalet språk.

Skolinspektionens iakttagelser och bedömningar

Valthornets förskola

Valthornets förskola ligger i stadsdelen Klockaretorpet i Norrköpings kommun. I stadsdelen finns blandad bebyggelse med såväl radhus och friliggande villor som flervåningshus. Förskolan ligger centralt i området i ett fristående enplanshus vid en inhägnad gård med grönytor och lekredskap. I december 2009 hade Valthornets förskola 80 barn inskrivna fördelade på fem avdelningar, två 1–3-årsavdelningar, två 3–4-årsavdelningar och en 5-årsavdelning. Enligt förskolechefen har drygt hälften av barnen på förskolan ett annat modersmål än svenska. De flerspråkiga barnen representerar cirka 10 olika språk. Den största språkgruppen utgörs av arabisktalande barn.

Inom ramen för kvalitetsgranskningen gjordes en rundvandring på samtliga avdelningar på förskolan med fördjupade besök på 3–4-årsavdelningen Munstycket och 5-årsavdelningen Klockstycket. Personal från samtliga avdelningar var representerade vid personalintervjun.

1. Utgår arbetet i förskolan ifrån barnens kulturella bakgrund och livsmiljö?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Valthornets förskola har goda rutiner för att vid inskolningen kartlägga bakgrund och språksituation hos barn med annat modersmål än svenska. Förskolan behöver dock förbättra formerna för de fortsatta kontakterna med barnens föräldrar för att bättre kunna planera arbetet i förskolan utifrån barnens behov. Förskolan behöver också förbättra det gemensamma värdegrundsarbetet och i detta arbete särskilt uppmärksamma förhållningssätt till flerspråkighet.

Skolinspektionens iakttagelser

Kartläggning av de flerspråkiga barnens bakgrund och livsmiljö samt föräldrakontakter

En förutsättning för att en förskola ska kunna beakta barnens bakgrund och livsmiljö vid planeringen av verksamheten är att en kartläggning sker när barnen börjar på förskolan. En framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är ett nära samarbete med barnens föräldrar.

När Valthornets förskola tar emot ett nytt barn får förskolechefen en placeringsbekaftelse från kommunen där det framgår vilket modersmål barnet har. Förskolan har en checklista för inskolningssamtal för barn med annat modersmål än svenska som omfattar frågor om barnets bakgrund, språksituationen i hemmet och barnets språkanvändning. Tolk används vanligen vid det första besöket då man lär känna familjen. Enligt förskolechefen strävar man efter att placera barnet på en avdelning där det finns andra barn med samma modersmål eller en pedagog som kan barnets språk.

Förskolans personal och förskolechefen ger dock uttryck för att de behöver mer information om barnens kulturella bakgrund och familjernas vanor och traditioner för att bättre kunna möta barnens behov. De uppger att det många gånger är svårt att få gensvar från föräldrarna i dessa frågor. Såväl förskolechef som intervjuad personal ser som en av de största utmaningarna för att kunna tillgodose de flerspråkiga barnens behov att kontakten mellan förskola och barnens familjer förbättras.

Trygghet, trivsel, värdegrundsarbete

En framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är en trygg miljö.

I förskolans kvalitetsredovisning 2009 konstateras att den nya organisationen med åldersindelade avdelningar har ökat tryggheten och möjligheten att utveckla kamratrelationer för barnen och att det är lättare för personalen att se till enskilda barns behov. Vid observationer och samtal framkommer att det finns ett medvetet sätt att arbeta med barnens självkänsla och språk. Barnen ser ut att trivas och de verkar vara glada och trygga, deras egna lekar ges utrymme och det finns rutiner för turtagning både i leken och i vardagssysslorna på de besökta avdelningarna. I barnens portfolio och i samtal mellan barn och personal finns anknytning till barnens familjer och hemmiljö. Flera barn växlar mellan svenska och arabiska i lekar med varandra.

Vid intervjuer med personal och förskolechef framgår dock att det har saknats ett gemensamt värdegrundsarbete på Valthornets förskola under flera år och att det finns skillnader mellan olika avdelningar i förhållningssätt bland annat till flerspråkighet. Skolinspektionen noterar att förhållningssätt är ett prioriterat utvecklingsområde läsåret 09/10 i Klockaretorpsspåret och förutsätter att planerade insatser för ett gemensamt värdegrundsarbete fullföljs på Valthornets förskola.

2. Anpassas arbetet till barnens behov och intressen?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Valthornets förskola behöver utveckla arbetet med språk- och kunskapsutveckling för barn med annat modersmål än svenska. Det finns goda exempel på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i verksamheten, men det finns skillnader mellan olika avdelningar i vilken utsträckning detta förekommer.

Skolinspektionens iakttagelser

Förskolans språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är en av framgångsfaktorerna i arbetet med flerspråkiga barn. Som framgår i inledningen av denna rapport innebär ett sådant arbetssätt bland annat att personalen känner till de flerspråkiga barnens unika behov och utgår ifrån dessa. Detta i sin tur innebär att barnen får utgå ifrån egna erfarenheter, ges möjlighet att relatera nya kunskaper till de egna begreppen och att förstå de sammanhang som kunskaperna presenteras i.

Sedan hösten 2008 är Valthornets förskola organiserad i fem åldershomogena avdelningar: två avdelningar för barn 1–3 år, två avdelningar för barn 3–4 år och en avdelning för 5-åringar. Tidigare var förskolan organiserad som storavdelning med tvärgrupper, men efterhand som nya avdelningar tillkommit upplevde personalen att det blev svårt att samordna arbetet och se till enskilda barns behov. Den nya organisationen har, enligt förskolans kvalitetsredovisning 2009, möjliggjort att "inflytande över leken har ökat för både barn och pedagoger".

Det finns många rum på förskolan och de används till olika aktiviteter. Barnen ser ut att känna sig hemma och tar för sig av material som finns i bekväm höjd för dem. Det finns flera goda exempel på språkutvecklande arbetssätt på Valthornets förskola. Vid intervjuer och vid observationer framkommer att man sjunger, läser, dansar och samtalar gemensamt, men att man också arbetar individuellt med barnens språkutveckling. Man arbetar i små och stora grupper med att benämna saker och företeelser såväl i verkligheten som i fantasi, sagor och liknande. Det finns böcker på svenska som barnen kan hämta och titta i, men få böcker på andra språk. De besökta avdelningarna har ord- och begreppsträning vid lunchen då maträtterna benämns. Beträffande anknytningen till barnens olika modermål skiljer det sig mellan avdelningarna. På en avdelning sjunger man sånger på flera språk för att anknyta till barnens bakgrund. På en annan avdelning ser man emellertid språkutveckling huvudsakligen som utveckling av det svenska språket, främst läs- och skrivförberedande.

Förskolan Valthornet har tillsammans med övriga förskolor i spåret satsat på pedagogisk dokumentation. På en av de besökta avdelningarna finns det fotografier på väggarna som speglar barnen i den verksamhet som förekommer i rummet. Det är bilder att samlas omkring och samtala om. Under Skolinspektionens besök förekom ingen sådan verksamhet, men barnen var bekanta med bilderna och kunde berätta om dem. Även barnens portfolio innehåller dokument med fokus på språkutveckling som anknyter till verksamheten i förskolan och barnens hemmiljö.

Uppföljning av barnens språk- och kunskapsutveckling

För att kunna utforma en verksamhet som bygger på barnens behov och intressen och stödjer deras utveckling och lärande måste förskolan följa barnens utveckling. Detta krävs också för att kunna följa upp och utvärdera verksamhetens resultat.

Förskolan har former för att följa barnens utveckling. Detta sker med hjälp av materialet TRAS (tidig registrering av språkutveckling) och i samband med barnkonferenser varje termin. All personal har deltagit i fortbildning om TRAS-materialet. Enligt intervjuad personal kan TRAS vara användbart för barn med annat modersmål än svenska i de fall man har möjlighet att samarbeta med modersmålspedagog, och man framhåller att den ordinarie förskolepersonalens kunskaper inte alltid räcker till. Vid speciella fall finns möjligheter att ta hjälp av en specialpedagog som tillsammans med en modersmålspedagog kartlägger barnets språkutveckling i svenska och modersmålet. Förskolan upprättar också åtgärdsprogram som omfattar kartläggning och analys på individ- och gruppnivå samt mål och åtgärder för språkutvecklingen i svenska. Skolinspektionen har tagit del av åtgärdsprogram upprättade på förskolan som innehåller många exempel på språkutvecklande arbetssätt.

3. Ges barnen möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Valthornets förskola måste utveckla arbetet med att ge flerspråkiga barn möjligheter att utveckla sitt modersmål, så att alla flerspråkiga barn erbjuds modersmålsstöd.

Skolinspektionens iakttagelser

Arbetet med att ge barnen möjlighet att utveckla sitt modersmål

En viktig framgångsfaktor i arbetet med de flerspråkiga barnen är att de ges möjlighet att träna och använda samtliga sina språk. Stöd och uppmuntran att använda modersmålet är en värdefull hjälp att utveckla flerspråkighet och stärka identitet och kunskapsutveckling.

Vid intervjuer med personal framkommer att det på Valthornets förskola finns en medvetenhet om modersmålets betydelse för flerspråkiga barns språk- och identitetsutveckling. Personalen är överlag positiv till att barnen använder sitt modersmål på förskolan, men kunskapen om hur förskolan kan arbeta för att ge barn med annat modersmål än svenska möjligheter att utveckla sitt modersmål och hur man i praktiken arbetar med detta varierar i hög grad mellan de olika avdelningarna.

På Valthornets förskola fanns vid tiden för granskningen inga särskilda modersmålspedagoger, däremot fanns flerspråkig personal på några av avdelningarna. Den flerspråkiga personalen har inför omorganisationen läsåret 2009/2010 placerats på småbarnsavdelningarna för att de minsta barnen ska känna sig trygga. Enligt förskolechefen är den flerspråkiga personalen tillgänglig även för de andra avdelningarna, men måste då bokas i förväg. Vid intervjuer med personal framkommer att möjligheterna till detta är begränsade. Såväl förskolechef som personal uppger att det finns ett behov av flerspråkig personal även för de äldre barnen. Även i förskolans kvalitetsredovisning för 2008 konstateras att "de större barnen har fått för liten del av modersmålsstödet".

På en av de besökta avdelningarna har den svenskspråkiga personalen lärt sig vissa ord på olika språk som finns uppskrivna på listor uppsatta på väggen. Man har också över-satt sånger från svenska till arabiska. När det gäller de mindre språken har personalen på denna avdelning tagit hjälp av barnens föräldrar som sjungit sånger på sina språk eller tagit med sig cd-skivor till förskolan. Det finns också barnböcker på olika språk och personalen uppger att de gärna vill låna ut böcker på barnens modersmål till för-äldrarna. Detta sätt att arbeta för att stödja barnens utveckling av sitt modersmål för-kommer inte på alla avdelningar på förskolan. Det finns information på arabiska upp-satt som riktar sig till barnens föräldrar, men i övrigt saknas uttryck för andra språk än svenska i miljön. Vid intervjuer med personal framkommer svårigheten att ta hjälp av barnens föräldrar för att utveckla modersmålsstödet, då vissa föräldrar vill att försko-lan endast ska ge barnen möjlighet att utveckla sin svenska. Personalen informerar vid utvecklingssamtalen om modersmålets betydelse bl.a. genom Skolverkets folder som finns på flera språk.

Vid intervjuer, samtal och observationer under besöket framgår att barn med arabiska som modersmål kan använda sitt språk på hela förskolan eftersom det finns många arabisktalande barn och arabisktalande personal på flera avdelningar, samt personal som känner till enstaka ord på arabiska. Det finns emellertid en tendens på förskolan att man talar om arabiska som om det var det enda modersmålet utöver svenska. Barn med andra modersmål än svenska eller arabiska får därför inte den uppmärksamhet och det språkstöd de har rätt till.

4. Har personalen i förskolan adekvat utbildning och erbjuds de relevant kompe-tensutveckling?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att personalen i förskolan har adekvat utbildning. Skolinspektionen konstaterar att kompetensutveckling avseende språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för flerspråkiga barn har genomförts, men bedömer att det finns stora skillnader på förskolan i vil-ken utsträckning personalen har kompetens för att arbeta med flerspråkiga barn. Därför behöver kompetensutvecklingsinsatser avseende arbetet med flerspråkiga barn intensifieras och komma all personal till del. Vidare behöver de fortbildningsinsatser som genomförs följas upp på ett systematiskt sätt för att kunna integreras i den dagliga verksamheten på förskolan.

Skolinspektionens iakttagelser

Personalens utbildningsnivå och kompetensutveckling

Personalens utbildningsnivå och kompetens har avgörande betydelse för att förskolan ska kunna erbjuda barnen en verksamhet som främjar och stimulerar deras utveckling och lärande.

På Valthornets förskola arbetar 9 förskollärare och 10 barnskötare. Tre pedagoger är flerspråkiga; två barnskötare och en förskollärare. De flerspråkiga barnskötarna är pla-cerade på de två avdelningarna för de yngsta barnen, medan den flerspråkiga förskol-läraren är placerad på en 3–4-årsavdelning.

Förskolan har tidigare genomfört kompetensutveckling för personalen med inriktning mot språkutveckling och flerspråkighet. Flera pedagoger nämner som särskilt givande en fortbildning för några år sedan i form av handledning av en språkkonsult i språkutvecklande arbetssätt. Det framkommer dock att då nya avdelningar har öppnats på Valthornets förskola under de senaste åren och ny personal har tillkommit har detta resulterat i att det idag finns många pedagoger på förskolan som saknar kunskap om språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för flerspråkiga barn.

För förskolorna i Klockaretorpet finns en gemensam kompetensutvecklingsplan för läsåret 2009–2010. I denna ingår att öka kompetensen inom språk och språkutveckling, förhållningssätt, dokumentation och lärprocesser. Några pedagoger har deltagit i föreläsningar om flerspråkighet under spårgemensamma studiedagar, men det framkommer att detta inte följts upp på förskolan. All personal har även deltagit i kompetensutveckling om materialet TRAS (tidig registrering av språkutveckling) samt om pedagogisk dokumentation och förskolechefen ser det som viktigt att nu omsätta dessa utbildningsinsatser i verksamheten.

Efter Skolinspektionens besök har förskolechefen meddelat att förskolorna inom Klockaretorpsspåret inför 2010 har bildat ett nätverk för att gemensamt arbeta med skriften Flerspråkighet i förskolan (Myndigheten för skolutveckling, 2008). I nätverket ska det ingå representanter för alla avdelningar på Valthornets förskola. Tanken är att erfarenheterna från nätverkets arbete med flerspråkighetsfrågor på detta sätt ska kunna spidas till all personal på förskolan. Skolinspektionen förutsätter att planerade insatser genomförs.

Klockaretorpsskolan

Klockaretorpsskolan ligger i stadsdelen Klockaretorpet i Norrköpings kommun. I stadsdelen finns blandad bebyggelse med såväl radhus och friliggande villor som flervåningshus. Skolan ligger centralt i området i ett friliggande enplanshus. Klockaretorpsskolan omfattar förskoleklass och grundskola årskurserna 1–6, obligatorisk särskola och fritidshem. Skolan har ca 220 elever, 45 procent av eleverna har ett annat modersmål än svenska. De största språken är arabiska, romani och BKS (bosniska, kroatiska, serbiska). För skolans ledning finns två rektorer: en rektor ansvarar för eleverna i förskoleklassen och grundskolans årskurser 1–3 och fritidshemmet, den andra rektorn ansvarar för grundskolans årskurser 4–6 samt särskolan. Klockaretorpsskolan samverkar med förskolor och skolor inom området i det s.k. Klockaretorpsspåret. Eleverna fortsätter sin skolgång i årskurs 7–9 företrädesvis i Borgsmoskolan som tillhör Klockaretorpsspåret.

Skolinspektionen besökte årskurserna 2 och 4 vid Klockaretorpsskolan.

1. Utgår arbetet i skolan ifrån elevernas kulturella bakgrund och livsmiljö?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Klockaretorpsskolan har ett system för att kartlägga flerspråkiga elevers språkliga förmåga för att kunna anpassa språkundervisningen till elevernas individuella behov, men att skolan i högre grad i undervisningen behöver anknyta till elevernas kulturella och språkliga bakgrund.

Skolinspektionens iakttagelser

Kartläggning av elevers bakgrund, erfarenheter och förutsättningar

En kartläggning av elevernas bakgrund, erfarenheter och språkliga förmågor är en förutsättning för att kunna påbörja undervisningen där eleverna språk- och kunskapsmässigt befinner sig och tidigt kunna ge eleverna relevanta stödåtgärder.

Klockaretorpsskolan får information om nya elever på olika sätt. Av intervjuer framgår att man i vissa fall får god information från den överlämnande skolan och att den nya eleven successivt skolas in i verksamheten med stöd av personal från överlämnande skola, i andra fall får skolan själv söka information om den nya eleven. Det framgår att skolans rektorer har en central roll i att ta emot och förmedla information om nya elever.

När skolan tar emot nya elever med ett annat modersmål än svenska görs en kartläggning av elevens språkliga förmåga, framför allt i svenska, läs- och skrivutveckling, men ibland även i modersmålet, med hjälp av olika testmaterial. Ansvarig för kartläggningen är skolans lärare i svenska som andraspråk. I de fall kartläggningen omfattar elevens modersmål medverkar en modersmålspedagog, som översätter det aktuella testmaterialet och vid behov anlitas även en speciallärare för att bedöma elevens läs- och skrivförmåga.

Anknytning till elevers kulturella bakgrund och modersmål

För att stärka flerkulturell identitet visar forskning på värdet av att lärare och övrig personal har intresse för elevernas kultur och skiftande bakgrund och skapar en mångkulturell miljö. Det är därmed värdefullt med ett innehåll i undervisningen som kan stärka elevernas flerkulturella identitet.

I skolmiljön finns få tecken på att ett stort antal elever har flerspråkig bakgrund. I en av de besökta klasserna finns namn på olika djur antecknade på barnens modersmål. Det framkommer vid intervjuer med lärare att de flerspråkiga eleverna brukar få berätta om sina hemländer och traditioner exempelvis när man läser geografi och att man ibland gör jämförelser mellan elevernas modersmål och svenska. Under Skolinspektionens besök förekom dock inga sådana inslag i undervisningen.

Värdegrundsarbete

Trivsel och trygghet är grundläggande förutsättningar för elevernas framgångar i skolarbetet.

Vid intervjuer med elever och personal framkommer att eleverna överlag trivs och känner sig trygga i skolan. Det är lugnt i klasserna vid besöken. I en av klasserna arbetar man aktivt med värdegrundsfrågor med hjälp av SET-metodiken¹. Vid samtal med elever framkommer dock att arbetsron i vissa klasser ibland kan vara ett problem. Denna bild bekräftas av resultatet av den trivselenkät som Klockaretorpsskolan genomförde i november 2009 där resultatet visar att arbetsron behöver förbättras. Skolinspektionen noterar att ett uppföljningsarbete görs i skolans trygghetsgrupp och i klasserna.

2. Anpassas arbetet till elevernas behov och intressen?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det på Klockaretorpsskolan finns exempel på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i den dagliga undervisningen. Lärarna behöver dock utveckla undervisningen för flerspråkiga elever och i högre grad arbeta språk- och kunskapsutvecklande, genom att skapa meningsfulla sammanhang för elevernas lärande och stärka interaktionen mellan eleverna.

Skolinspektionens iakttagelser

Språk- och kunskapsutvecklande arbete

Språkutveckling sker inte isolerat utan måste kopplas till ett för eleven meningsfullt innehåll och användas och produceras av eleven i olika sammanhang. Val av innehåll och arbetsformer i undervisningen måste därför ge stöd för elevens språk- och kunskapsutveckling i meningsskapande sammanhang.

Av dokumentation och intervjuer framgår att det finns en stark ambition på skolan, hos ledningen samt hos många lärare, att aktivt arbeta för flerspråkiga elevers lärande och utveckla arbetsformer för detta.

I en av de besökta klasserna arbetar man med samtal om berättelser med anknytning till barnens intressen samt så kallade tankeböcker. Inspektörerna ser också vid besöket exempel på hur matematikuppgifter vid en inledande gemensam genomgång kopplas till barnens intressen, samt hur eleverna arbetar med matematik i grupper där eleverna samtalar kring uppgifterna. I en annan klass arbetar eleverna emellertid enskilt med sina matematikuppgifter och uppmuntras inte att samtala kring uppgifterna. Det är påfallande tysta aktiviteter som dominerar i denna klass vid besöket också under fri tyst läsning i böcker eller äldre nummer av tidningen Kamratposten som finns tillgängliga i klassrummet. Någon elev väljer att inte läsa alls, utan ritar istället. Det förekommer inga samtal om det lästa, men det framkommer att läraren planerar en läsecirkel senare under terminen. Klassrumsinteraktion sker huvudsakligen mellan lärare och klassen eller mellan lärare och enskilda elever, i lägre grad förekommer interaktion mellan elever. Det framkommer att läraren vid placeringen av eleverna i klassen strävar efter att placera eleverna så att samarbete mellan första- och andraspråktalare kan

¹ SET står för social och emotionell träning

stimuleras. Vid Skolinspektionens besök förekommer dock interaktion mellan eleverna i denna klass i låg utsträckning.

Vissa lärare på Klockaretorpsskolan ger under besöket uttryck för att sakna tillräckliga kunskaper för att arbeta med flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling, lärarna vittnar också om svårigheten att omsätta teoretisk kunskap om andraspråksinlärning i pedagogisk praktik. Lärarna beskriver att man framför allt arbetar med språket, särskilt läs- och skrivutvecklingen, och att det finns behov av att i högre grad arbeta språkutvecklande i andra ämnen, exempelvis i matematik. En nyckelroll har läraren i svenska som andraspråk, som bär på kompetens inom området språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och som övriga lärare kan vända sig till för råd. Denna lärare bekräftar att det finns ett behov av att fördjupa det språkutvecklande arbetssättet i den dagliga undervisningen på skolan.

En svårighet i arbetet med flerspråkiga elever, som flera lärare påtalar, är att det många gånger är svårt att uppfatta att eleven inte förstår; lärarna upptäcker ofta sent att eleven har missuppfattat något. Eleverna har inte för vana att fråga om de inte förstår, men de vet att de kan göra det. Lärarna betonar vikten av ett tillåtande klimat där eleverna, i synnerhet elever med ett annat modersmål än svenska, vågar fråga när de inte förstår. Det framkommer att det finns ett sådant tillåtande klimat på skolan, även de flerspråkiga elever Skolinspektionen samtalat med ger uttryck för detta. Av samtal på skolan och i den dokumentation Skolinspektionen tagit del av framkommer att skolledningen på Klockaretorpsskolan har en central roll för skolans förhållningssätt till flerspråkighet.

Svenska som andraspråk

Svenska som andraspråk är ett eget ämne för en speciell elevgrupp med syftet att eleverna ska uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket i nivå med elever som har svenska som modersmål. Elever i behov av svenska som andraspråk har rätt till sådan undervisning.

Det finns på skolan en organisation kring att utreda behov av undervisning i svenska som andraspråk för elever med annat modersmål än svenska. Upplägget för enskilda elever som läser ämnet svenska som andraspråk kan se olika ut och är anpassat till elevernas behov och de personalresurser som finns på skolan och i respektive klass. Detta betyder i praktiken att klassläraren i vissa fall har hand om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev, som då läser ämnet integrerat i gruppen som läser svenska. I andra fall är det en lärare i svenska som andraspråk eller en speciallärare som huvudsakligen undervisar eleven.

Uppföljning och utvärdering

Av dokumentation och intervjuer framgår att lärarna följer upp elevernas kunskapsutveckling på individnivå och upprättar individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen, samt vid behov åtgärdsprogram, för eleverna. Utvecklingsplanerna omfattar även skriftliga omdömen i ämnet modersmål. På skolnivå kartläggs elevernas läs-

förmåga i år 2, skolan följer vidare upp och utvärderar måluppfyllelsen i svenska, svenska som andraspråk och matematik i årskurs 3 samt resultaten i nationella ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska samt måluppfyllelsen i övriga ämnen i årskurs 5. I analysen beaktas särskilt läsförmågan och måluppfyllelsen hos elever med utländsk bakgrund, såväl elever födda i Sverige som utlandsfödda elever. Kartläggningen och resultatuppföljningen används som underlag för skolans kvalitetsarbete.

3. Ges eleverna möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det på Klockaretorpsskolan finns ett tillåtande klimat till att eleverna använder sitt modersmål och att skolan ger elever med annat modersmål än svenska möjligheter att utveckla sitt modersmål genom modersmålsundervisning.

Skolinspektionens iakttagelser

Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet

Stöd och uppmuntran att använda modersmålet är en värdefull hjälp att utveckla flerspråkighet och stärka identitets- och kunskapsutveckling. Elever i behov av studiehandledning på modersmålet ska erbjudas sådan handledning. Aktuell forskning framhåller också att ett starkt modersmål och ett starkt andraspråk är viktiga förutsättningar för att elever ska lyckas i sina skolarbeten.

Vid samtliga intervjuer, med såväl elever som personal, framkommer att det på Klockaretorpsskolan finns en tillåtande och uppmuntrande inställning till att eleverna använder och utvecklar sitt modersmål. Personalen ser även ett värde i att elever från samma språkgrupp kan hjälpa varandra i skolarbetet.

Modersmålsundervisningen är vid tiden för granskningen läsåret 2009/2010 huvudsakligen förlagd till fredagar då modersmålslärare från Interkulturella språkenheten (Ikse) besöker Klockaretorpsskolan för att undervisa berörda elever. I vissa språk med få elever sker undervisningen vid andra tider under veckan. Trots att modersmålslärarna endast besöker Klockaretorpsskolan under en begränsad tid finns det former för samverkan mellan modersmålslärare, studiehandledare och övriga lärare för att få en helhet kring berörda elevers studiesituation. Det framkommer att modersmålslärarna även kan hjälpa till vid föräldrakontakter.

Studiehandledning på modersmålet organiseras på olika sätt i Klockaretorpsskolan, i en av klasserna integrerades studiehandledning och svenska som andraspråk vid ett par tillfällen i veckan för en grupp arabisktalande elever.

4. Har personalen i skolan adekvat utbildning och erbjuds de relevant kompetensutveckling?

Skolinspektionens bedömning

Klockaretorpsskolans lärare har utbildning som svarar mot den undervisning de i huvudsak bedriver och lärarna erbjuds kompetensutveckling avseende språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för flerspråkiga elever.

Skolinspektionens iakttagelser

Lärarnas utbildningsnivå och kompetens är en avgörande faktor för elevernas framgångar i skolarbetet.

Lärarna i de besökta klasserna är behöriga och har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver. Vid skolan genomförs en gedigen satsning på kompetensutveckling som bl.a. omfattar "språkutveckling, god läsutveckling och flerspråkighet". Inom ramen för detta område ordnas spårgemensamma studiedagar under 2008-2010 med föreläsningar och workshops planerade av Klockaretorpsspårets flerspråkighetsgrupp, där en av skolans rektorer och läraren i svenska som andraspråk ingår. En sådan studiedag på temat "Att möta andraspråkselever och elever med flerkulturell bakgrund" har hållits hösten 2009 och den har även följts upp inom arbetslagen. Skolledningen ser det som viktigt att utveckla en bred kompetens om språkutvecklande arbetssätt och interkulturellt förhållningssätt hos personalen, kombinerat med djup kompetens om området för viss personal, samt att organisera arbetslagen så att den kompetens som finns kan tas tillvara. Skolinspektionen vill betona vikten av att skolan i sin gemensamma kompetensutveckling även fortsättningsvis uppmärksammar flerspråkighetsfrågor vid sidan av de satsningar som sedan länge görs på läs- och skrivutveckling, så att alla lärare kan utveckla sin kompetens inom detta område.

Nyckelpigans förskola

Förskolan Nyckelpigan ligger i stadsdelen Hageby, sydost om Norrköpings centrum. Förskolan består av fyra avdelningar för barn i åldern 1-5 år. Till förskoleområdet hör även fem andra förskoleavdelningar, utspridda i Hageby. Verksamheten bedrivs i ett av Norrköpings invandrartätaste områden, cirka 98 procent av barnen på förskolan talar ett annat modersmål än svenska. Arbetet i förskolorna grundar sig i ett Reggio Emilia inspirerat arbetssätt sedan sju år tillbaka. Personalen får därför regelbundet stöd och handledning i Reggio Emilia inspirerat arbetssätt av en pedagog som benämns "ateljéristan".

Vid Skolinspektionens granskning besöktes två avdelningar, Delfinen och Nallen.

1. Utgår arbetet i förskolan ifrån barnens kulturella bakgrund och livsmiljö?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Nyckelpigans förskola i större utsträckning behöver planera den pedagogiska verksamheten så att den utgår från de flerspråkiga barnens behov, erfarenheter och livsmiljö. Skolinspektionen bedömer vidare att Nyckelpigans förskola behöver utveckla samar-

tet med föräldrarna och därmed stärka barnets självkänsla och flerkulturella identitet. Skolinspektionen bedömer vidare att Nyckelpigans förskola har ett gott värdegrundsarbete.

Skolinspektionens iakttagelser

Kartläggning av de flerspråkiga barnens bakgrund och livsmiljö

En förutsättning för att en förskola ska kunna beakta barnens bakgrund och livsmiljö vid planering av verksamheten är att en kartläggning sker när barnen börjar på förskolan.

När Nyckelpigans förskola tar emot ett nytt barn får förskolechefen en placeringsbekräftelse från kommunen där det framgår vilket modersmål barnet talar. Förskolechefen initierar därefter den första kontakten med familjen i syfte att skapa en tillitsfull relation mellan förskolan och föräldrarna. Tolk används alltid vid föräldrarnas första besök på förskolan då man ska lära känna familjen. Barnet placeras sedan på den avdelning där det finns en ledig plats. Av intervjuerna framgår vidare att förskolan inte har någon gemensam struktur eller rutiner i syfte att göra en språklig och kulturell kartläggning av barnets bakgrund. Personalen menar att introduktionen ska präglas av en fingertoppskänslighet. Den kontakt som då utvecklas i relationen mellan personal och föräldrar avgör vilken information förskolan får om barnens bakgrund och livsmiljö. Avsaknaden av systematisk kartläggning medför att personalen saknar underlag för att planera verksamhetens innehåll och arbetssätt utifrån barnens bakgrund, erfarenheter och livsmiljö.

Arbetet med att stärka barnens självkänsla och identitet

En viktig framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är att personalen ser flerspråkighet och mångkulturalitet som en tillgång och att detta kommer till uttryck i verksamheten.

Av Skolinspektionens observationer vid besökstillfället och dokumentanalys framgår att val av tema eller annat verksamhetsinnehåll inte kan kopplas till barnens olika bakgrund och livsmiljöer. Förskolechefen menar att verksamheten ska präglas av den svenska förskoletraditionen och av förskolans värdegrundsuppdrag. Vidare framkommer av intervjun att förskolans intentioner är att verksamhetens innehåll och temaarbetena ska vara "världsneutrala", som till exempel tema vatten. Förskolans idé är att det världsneutrala temat ska utvecklas vidare beroende på barnets eller barngruppens frågor och intressen. Observationerna av de planerade aktiviteterna och analyserna av dokumentationen av barnens skapande visar dock få avtryck som kan härledas till det som finns omkring barnen, i barnets hela livsmiljö.

Förskolans personal och förskolechefen ger uttryck för att de inte får gensvar och intresse för förskolans arbete från föräldrarnas sida. Skolinspektionen saknar ansatser och ambitioner från personalens och förskolechefens sida att tillvarata föräldrarnas och barnens olika erfarenheter som en resurs i verksamheten för att på den vägen få föräldrarnas intresse och förståelse för förskolans uppdrag och verksamhet, i syfte att gagna

förskolans uppdrag att stärka barnets identitetsutveckling och flerkulturella tillhörighet.

Trygghet, trivsel, värdegrundsarbete

En framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är en trygg miljö.

Förskolan Nyckelpigan är en trygg miljö som upplevs lockande och trivsamt av barnen. Den pedagogiska miljön och materialets placering i rummen bidrar till lek över etnicitets- och traditionella könsgränser vilket skapar goda relationer och ett gott klimat på förskolan. Det finns även ett återkommande värdegrundsarbete inom förskolans organisation.

2. Anpassas arbetet till barnens behov och intressen?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att förskolan Nyckelpigan behöver anpassa förskolans innehåll till barns flerspråkiga och mångkulturella bakgrund och livsmiljö och se lärandet som en helhet bestående av omsorg, fostran och lärande. Skolinspektionen bedömer vidare att inom ramen för förskolans filosofi och arbetssätt erbjuds barnen inflytande och delaktighet i förskolans aktiviteter. Skolinspektionen bedömer att förskolechefen och personalen behöver förbättra uppföljning och utvärdering av förskolans arbete på såväl individ- som organisationsnivå för att kunna analysera förskolans arbetssätt i förhållande till de flerspråkiga barnens behov. Skolinspektionen bedömer att Nyckelpigans förskola behöver förbättra sina rutiner och samarbetet kring övergången från förskola till förskoleklass.

Skolinspektionens iakttagelser

Förskolans språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är en av framgångsfaktorerna i arbetet med flerspråkiga barn. Som framgår i inledningen av denna rapport innebär ett sådant arbetssätt bland annat att personalen känner till de flerspråkiga barnens unika behov och utgår ifrån dessa. Detta i sin tur innebär att barnen får utgå ifrån egna erfarenheter, ges möjlighet att relatera nya kunskaper till de egna begreppen och att förstå de sammanhang som kunskaperna presenteras i.

På de besökta avdelningarna på förskolan Nyckelpigan finns det ansatser, inslag och språkliga initiativ som kan utveckla barnens talade språk. Exempel på sådana situationer är samtal i anslutning till temaarbeten och i de äldre barnens gemensamma lekar. Barnens undersökande och skapande i temaarbeten ger också rika tillfällen för pedagogerna att stimulera barnens språk- och kunskapsutveckling. Barn som talar något av de språk som den flerspråkiga personalen talar får också tillfällen att tala och uttrycka sig på sitt modersmål. Barn som har kamrater som talar samma språk som de själva kan även de använda sig av denna språkliga gemenskap.

Av Skolinspektionens observationer framgår dock att de vuxna på avdelningen inte tar de tillfällen som finns i förskolans hela verksamhet såsom måltider och av- och påkläd-

ningssituationer till att systematiskt och medvetet utveckla barnens talade språk. Detta gäller såväl det svenska språket som de övriga språk som talas eller finns representerade i förskolan.

Förskolan arbetar mycket målmedvetet och professionellt med det Reggio Emilia inspirerade arbetssättet när det gäller material, lokalers utformning och möblering samt pedagogernas förhållningssätt. Det framkommer dock av intervjuerna att rektor och personalen inte analyserar eller diskuterar arbetssättet i förhållande till de mångkulturella och flerspråkiga barnens behov.

Barns inflytande och delaktighet

Det är viktigt att barnen i takt med stigande ålder och mognad bereds möjlighet att vara delaktiga i planeringen av förskolans verksamhet.

Förskolan och de besökta avdelningarna erbjuder de äldre barnen inflytande och delaktighet i förskolans miljö och aktiviteter. Bland annat är det Reggio Emilia inspirerade arbetssättet ett aktivt och påtagligt metodiskt verktyg där personalen har ett förhållningssätt som ger barnen handlings- och valutrymmen i förskolans vardag såväl inom barnens fria lek som inom det planerade temaarbetet. Barnens skapande i temaarbetet är väl dokumenterat på förskolans väggar i form av barnens egna alster i form av fotografier och texter som visar och beskriver deras skapande, undersökande och fria lek. Varje barn har dessutom en egen portfolio med egna alster samt text- och bilddokumentation av barnets skapande processer.

Uppföljning av barnens språk- och kunskapsutveckling

För att kunna utforma en verksamhet som bygger på barnens behov och intressen och stödjer deras utveckling och lärande måste förskolan följa barnens utveckling. Detta krävs också för att kunna följa upp och utvärdera verksamhetens resultat.

Skolinspektionen kan utifrån samtal med ateljéristan och avdelningspersonalen samt gjorda observationer konstatera att det finns ansatser för att beskriva och följa upp barnens språk- och kunskapsutveckling. Arbetet saknar dock en medveten struktur och systematik när det gäller analysen av det underlag som finns. Det innebär att det inte finns någon samlad kunskap om de enskilda barnens språkutveckling. Det saknas även systematiska uppföljningar och bedömningar av verksamhetens måluppfyllelse. Bristen på ett sådant systematiskt och analytiskt arbete medför även svårigheter för förskolechefen och personalen att få syn på förbättringsområden i verksamheten, som till exempel att öka likvärdigheten mellan förskolans avdelningar.

Förskolans samarbete med förskoleklass och skola

Förskolan ska sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens allsidiga utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

Skolinspektionen besöker både förskola och skola i Hagebyområdet och intresserar sig därför också för samverkan mellan förskola, förskoleklass och årskurserna 1–3. Av in-

tervjuerna framkommer att Nyckelpigans förskola inte har något samarbete med förskoleklasserna i Hagebyområdet. Skolinspektionen ser utifrån sin kvalitetsgranskning av språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt på förskolan Nyckelpigan och Hageby-skolan att det saknas en samsyn mellan förskolans och förskoleklassens olika verksamhetsformer som riskerar att gå ut över barnen i form av en bristande kontinuitet i arbetssätt, förhållningssätt och kunskapssyn.

3. Ges barnen möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Nyckelpigans förskola måste utveckla arbetet med att ge flerspråkiga barn möjligheter att utveckla sitt modersmål, så att alla flerspråkiga barn erbjuds modersmålsstöd.

Skolinspektionens iakttagelser

Arbetet med att ge barnen möjlighet att utveckla sitt modersmål

En viktig framgångsfaktor i arbetet med de flerspråkiga barnen är att de ges möjlighet att träna och använda samtliga sina språk. Stöd och uppmuntran att använda modersmålet är en värdefull hjälp att utveckla flerspråkighet och stärka identitet och kunskapsutveckling.

På förskolan Nyckelpigan finns det för barn som är arabisktalande eller talar syrianska, finska, spanska och serbokroatiska personal som talar dessa språk. Det innebär att dessa barn till viss del har möjlighet att tala sitt modersmål med den flerspråkiga förskolepersonalen. I lokalerna på förskolan finns det även vissa fraser skrivna på barnens modersmål. De barn som har annat modersmål än svenska eller något av de språk som den flerspråkiga personalen inte talar erbjuds dock inga möjligheter till stöd i sin modersmålsutveckling under förskolevistelsen.

Det finns även en bristande kunskap om läroplanens uppdrag och mål när det gäller att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

4. Har personalen i förskolan adekvat utbildning och erbjuds de relevant kompetensutveckling?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att personalen i förskolan har adekvat utbildning. Skolinspektionen bedömer dock att förskolechef och personalen vid Nyckelpigans förskola behöver kompetensutveckling avseende arbetet med flerspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling.

Skolinspektionens iakttagelser

Personalens utbildningsnivå och kompetensutveckling

Personalens utbildningsnivå och kompetens har avgörande betydelse för att förskolan ska kunna erbjuda barnen en verksamhet som främjar och stimulerar deras utveckling och lärande.

På Nyckelpigans förskola arbetar 6 förskollärare och 7 barnskötare. Tre pedagoger är flerspråkiga; två barnskötare och en förskollärare.

Den kompetensutveckling som genomförts vid Nyckelpigans förskola de senaste åren har varit med fokus på probleminriktad skolutveckling samt handledning i Reggio Emilia inspirerat arbetssätt. Av intervjuerna och observationerna vid Skolinspektionens besök framkommer att varken förskolechefen eller avdelningspersonalen på förskolan Nyckelpigan har tillräcklig kunskap om barns språk- eller andraspråkutveckling. Detta gäller såväl ett praktiskt språkutvecklande arbetssätt, vad det innebär och ställer för krav på verksamheten eller när det gäller forskningsbaserad kunskap om vilka faktorer som har betydelse för att ge de flerspråkiga barnen optimala förutsättningar för utveckling och lärande. Skolinspektionen har inte heller vid besökstillfället tagit del av planer eller tankar om hur verksamheten skulle kunna åtgärda denna kunskaps- och kompetensbrist.

Hagebyskolan

Hagebyskolan omfattar förskoleklass och grundskolans årskurs 1–9. Skolan ligger i den sydöstra delen av Norrköping, i stadsdelen Hageby. Bostadsområdet är från 1960-talet och skolan stod färdig 1969. Skolan ligger i ett bostadsområde med radhusbebyggelse på den ena sidan av skolan och flervåningshus på den andra sidan. I anslutning till skolan finns stadsdelsbiblioteket och ett större köpcentrum och i närheten finns också ett friluftsområde.

Hagebyskolan har barn från ett 30-tal nationer. Skolan har ca 500 elever och av dessa har 95–100 procent ett annat modersmål än svenska. På skolan finns cirka 85 anställda, organiserade i sju arbetslag. Ett arbetslag för förskoleklass och årskurserna 1–3 och ett för årskurserna 4–6, tre för årskurserna 7–9, ett elevstödsarbetslag och ett administrativt arbetslag. Årskurserna F–6 är tvåparallelliga och varje årskurs i klasserna F–6 har ett eget hus med lektionssalar, grupprum och arbetsrum för lärarna.

Skolan leds av tre rektorer som sinsemellan har fördelat ansvaret för skolans olika verksamhetsområden det vill säga årskurserna F–3, 4–6 och 7–9. Hagebyskolan är tillsammans med Vrinneviskolan en gemensam skolenhet. Hagebyskolan inrymmer även en så kallad internationell klass och fritidshem.

Hagebyskolan är med i det internationella nätverket Community Designed Schools. Nätverket omfattar cirka 70 skolor över hela världen som arbetar aktivt med skolutveckling. Inledningsvis har Hagebyskolan arbetat med att skapa en gemensam vision

för skolan. Skolans vision är att alla barn ska lämna skolan med en positiv självbild och fullständiga betyg.

Skolinspektionen har vid granskningen besökt årskurserna 2 och 4 vid Hagebyskolan.

1. Utgår arbetet i skolan ifrån elevernas kulturella bakgrund och livsmiljö?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Hagebyskolan behöver förbättra arbetet med att kartlägga elevers bakgrund, erfarenheter och förutsättningar. Skolan behöver i högre grad anpassa verksamheten och ta elevernas erfarenheter och flerkulturella bakgrund som utgångspunkt för planering och genomförande av undervisningens innehåll och därigenom förbättra skolans arbete med att stärka elevernas flerkulturella identitet och språk- och kunskapsutveckling.

Skolinspektionens iakttagelser

Kartläggning av elevernas bakgrund, erfarenheter och förutsättningar

Ett kartläggningsarbete över elevernas bakgrund, erfarenheter och språkliga förmåga är en förutsättning för att kunna påbörja undervisningen där eleverna språk- och kunskapsmässigt befinner sig och tidigt kunna uppmärksamma och sätta in relevanta undervisnings- och stödåtgärder om så behövs.

Av intervjuer med lärare och rektorer framgår att mottagandet av eleverna varierar och att det inte finns några gemensamma rutiner för att kartlägga elevens bakgrund, erfarenheter och modersmål. Den information som följer med nya elever är kopplad till eventuell skolhistoria i Sverige och då oftast till problem som eleven har eller har haft. Men även i de fallen är återkopplingen till tidigare möten med skolan otydlig. Rektor lämnar den information som finns vidare till mentorerna i varje årskurs. Lärarna avgör sedan i vilken klass som det är lämpligt att placera den nya eleven.

När eleven har börjat i klassen ser den fortsatta kartläggningen olika ut. När det gäller barn som börjar i förskoleklass eller årskurs 1 så börjar eleven direkt i den verksamheten. När eleven börjat på skolan berättar lärarna att de relativt snabbt, i den dagliga verksamheten, märker hur det går för eleven och om den klarar av att följa undervisningen. En annan källa till information är att barnets förälder hör av sig till läraren och berättar om problem som deras barn har. Läraren försöker då få kontakt och information från den avlämnande skolan. Elevers språkliga bakgrund får lärarna information om genom eventuella skriftliga omdömen som följer med eleven från tidigare genomförd modersmålsundervisning eller utifrån samtal med föräldrar eller elevhälsoteam.

För att skolan och dess lärare ska kunna agera i enlighet med läroplanen behöver Hagebyskolan således göra en betydligt mer systematisk och detaljerad kartläggning av elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper för att den ska kunna vara utgångspunkt för utformandet av skolans undervisning.

Anknytning till elevernas kulturella bakgrund

För att stärka flerkulturell identitet visar forskning värdet av att lärare och övrig personal har intresse för elevernas kulturella bakgrund och skapar en mångkulturell miljö. Det är därmed värdefullt med ett innehåll i undervisningen som kan stärka elevernas flerkulturella identitet.

Årskurs 2:s klassrum är av personalen personligt inrett och barnen ger genom egna alster tydliga avtryck. Det finns plats för att sitta i ring på golvet och arbetsbord är placerade så att eleverna både kan arbeta enskilt och i grupp. I klassrummet finns ett piano som läraren använder flitigt. Det finns också sagoböcker med anknytning till elevernas olika bakgrunder, i form av folksagor från olika länder och världsdelar. I korridoren utanför klassrummet finns en karta med elevproducerade flaggor som representerar elevernas bakgrund.

Skolinspektionen får vid besöket i Hagebyskolans årskurs 2 ta del av sagoläsning med anknytning till en av elevernas föräldrars uppväxtland där innehållet även hade anknytning till ytterligare ett barns levnadsförhållanden i sitt födelseland. Något som uppmärksammas av såväl klassläraren som eleverna i klassen. Sagoläsningen följs sedan av att barnen får måla var sin flagga från något land som de är intresserade av. Till flaggan ska eleven skriva något som de känner till om landet. Lektionen avslutas med att varje elev stiger fram framför sina kamrater och visar upp sin flagga och berättar vad det vet om landet vars flagga det målat. Skolinspektionen deltar även i en sångsamling för de båda andraklasserna då de övar på jul- och luciasånger. Barnen sjunger även andra sånger som framfördes på olika språk som fanns representerade bland eleverna. Skolinspektionens intryck är att dessa olika exempel på aktiviteter med koppling till elevernas olika bakgrunder var regelbundet förekommande och uppskattade av såväl elever som lärare.

Årskurs 4:s klassrum är ett mer traditionellt klassrum med två skolbänkar bredvid varandra och sparsamt med elevproducerat material på väggarna. Klassrummet ger ett lite torftigt intryck och ljudmiljön är besvärande, inte på grund av eleverna utan av akustiken i rummet. I klassrummet finns det även en karta där eleverna markerat de olika platser i Sverige som de besökt eller bott på. Sverigekartan representerade undervisningens innehåll i de samhällsorienterande ämnena, Sveriges landskap. Lärarna i klassen arbetar engagerat och ambitiöst med eleverna med varierade arbetsformer och material och för att konkretisera begrepp utan att förenkla innehållet i undervisningen. I undervisningens innehåll saknas emellertid avtryck som visar att alla elever i klassrummet har flerkulturell bakgrund. Innehållet i undervisningen utgår i huvudsak från ett förutbestämt traditionellt svenskt innehåll, med avsaknad av utblickar och associationer och andra perspektiv på innehåll där elevernas personlighet, förmågor och erfarenheter kan synliggöras.

Skolans värdegrundsarbete

Trivsel och trygghet är grundläggande förutsättningar för elevernas framgång i skolarbetet.

Hagebyskolan bedriver sedan några år tillbaka ett aktivt värdegrundsarbete för att skapa trivsel och arbetsro på skolan. Skolinspektionen bedömer att det arbetet har kommit en bit på väg och ger avtryck i verksamheten. Det är viktigt att fortsätta det påbörjade arbetet för att ytterligare närma sig både de kommunala som nationella demokratiska strävansmålen för skolans verksamhet.

2. Anpassas arbetet till elevernas behov och intressen?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Hagebyskolan behöver förbättra sina rutiner och samarbetet kring övergången från förskola till förskoleklass. I det arbetet bör särskilt uppmärksammas de olika verksamheternas språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt samt kunskapssyn, för att förskolan och förskoleklassen gemensamt och för barnens bästa ska kunna skapa en meningsfull kontinuitet och sammanhang inom dessa områden.

Skolinspektionen bedömer att det på Hagebyskolan finns flera goda exempel på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i den dagliga undervisningen. Skolinspektionen bedömer dock att skolan behöver systematisera och integrera det arbetssättet med ett meningsfullt innehåll och i all undervisning. Skolinspektionen bedömer även att skolan behöver förbättra uppföljning och utvärdering av elevernas språk- och kunskapsutveckling i syfte att öka måluppfyllelsen. Hagebyskolan uppfyller inte grundskoleförordningens krav vad gäller svenska som andraspråk.

Skolinspektionens iakttagelser

Organisation, samarbete

Elevers språk- och kunskapsutveckling är en fortgående process som äger rum över tid. Tidigare kunskaper och erfarenheter läggs till nya. Det här innebär att det behöver finnas en kontinuitet i lärandet och utvecklingen av såväl barnets första- som andraspråk. Barn som först möter det svenska språket som ett andraspråk i förskolan behöver få en fortsatt utveckling i såväl förskoleklassen som under kommande skolår. Utvecklingen behöver ske både när det gäller språkens bas och utbyggnad. Detta förutsätter att förskolan, förskoleklassen och skolan samarbetar med varandra och känner till varandras arbetssätt och kunskapssyn, för att barnet eller eleven ska få finnas i ett språk- och kunskapsutvecklande sammanhang som sträcker sig över tid.

Hagebyskolan arbetar för att utveckla samarbetet mellan skolans klasser och ämnen i F-9-perspektiv. Satsningarna i projektet Community Designed Schools har medfört att lärarna träffas i intressegrupper från de lägre till de högre skolåren för att ta ett gemensamt ansvar för skolans utveckling. Inför hösten 2010 ska skolan organiseras i rektorsområden från förskoleklass och årskurserna 1-4 och årskurserna 5-9 med syfte att bryta med den traditionella uppdelningen mellan låg-, mellan- och högstadiet.

Ämneslärarna i årskurs 4-6 samverkar i arbetslag och undervisar i klasserna utifrån respektive lärares ämneskunskaper. Klassläraresystemet har ersatts av ett system där två mentorer ansvarar för varje klass.

Skolinspektionen besöker både förskola och skola i Hagebyområdet och intresserar sig därför för samverkan mellan förskola, förskoleklass och årskurs 1–3. Förskolorna i Hagebyskolans upptagningsområdet arbetar mycket aktivt med att dokumentera barnens lärande och utveckling i portfolio. Skolinspektionens uppfattar att det dock finns olika åsikter om och motiv för att använda sig av portfolio mellan förskolan och förskoleklassen. Det innebär att barnets portfolio inte används när barnen kommer till skolan. Skolinspektionen bedömer det även som att de olika pedagogiska verksamhetstankar och den kunskapssyn, ett Reggio Emiliainspirerat arbets- och förhållningssätt, som förskolor i skolans upptagningsområde använder sig av, inte får en fortsättning i förskoleklassen. Skolinspektionen bedömer utifrån sin kvalitetsgranskning av språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt på förskolan Nyckelpigan att det saknas en samsyn mellan förskolans och förskoleklassens olika verksamhetsformer som riskerar att gå ut över barnen i form av en bristande kontinuitet i arbetssätt, förhållningssätt och kunskapssyn.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Val av innehåll och arbetsformer i undervisningen måste ge stöd för elevernas språk- och kunskapsutveckling i meningsskapande sammanhang. Språkutveckling sker inte isolerat utan måste kopplas till ett för eleven meningsfullt innehåll och användas och produceras av eleven i olika sammanhang. Ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt förutsätter att både den språkliga basen och utbyggnaden utvecklas. En utveckling som äger rum och måste få äga rum i all undervisning i skolan, oavsett ämne.

I de besökta klasserna i årskurs 2 och årskurs 4 på Hagebyskolan kan Skolinspektionen lägga märke till både ansatser till och exempel på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Vid besöken i de olika klassrummen lägger vi bland annat märke till att lärare förklarar ord eleverna inte kan eller som kan uppfattas som svåra för eleverna. Vid samtalen med lärarna berättar dessa för Skolinspektionen att de lägre skolåren använder sig av Kiwi-metoden och att eleverna arbetar mycket vid datorerna samt tränar på begrepp och läsning. Lärarna försöker vara tydliga och använder sig gärna av svårare ord men förklarar också vad de betyder. Arbetet med elevernas ordförståelse varierar dock och är inte alltid systematiskt. En av inspektörerna sitter till exempel tillsammans med en elev under dennes bokläsning (av eleven vald bok) och frågar då om betydelsen av ord och om vad som utspelar sig i berättelsen. Det framkommer då att det var många ord och sammanhang i texten som eleven inte förstår.

Skolinspektionen deltar också i en matematiklektion där eleverna efter en gemensam genomgång av centrala begrepp av läraren parvis ska bygga olika geometriska figurer med hjälp av olika former och figurer som de hade tillgång till. Uppgiften går till så att en av eleverna bygger en figur som inte kamraten kan se. När den är klar ska den ovetande kamraten bygga en kopia av figuren genom att ställa frågor om vilka geometriska former som behövs och hur dessa är orienterade i förhållande till varandra. Detta är ett exempel på en både språk- och kunskapsutvecklande matematiklektion som bygger på en hög grad av interaktion mellan eleverna.

Lärarna i årskurs 4 beskriver hur de under de senaste åren har förändrat sitt arbetssätt, från fokus på elevernas sociala utveckling till att ha fokus på språk- och kunskapsutvecklingen. Lärarna använder mycket undervisningstid till begrepps- och språkutveckling. Lärarna berättar att de strävar efter att utmana eleverna och lägga undervisningsnivån snäppet över barnens språkutveckling. Skolinspektionen observerar lärarnas medvetna kommunikation med eleverna, hur de talar i hela meningar, ställer frågor till eleverna och utmanar elevernas tal och skriver alla begrepp på tavlan som behövs för att lösa uppgifter. Skolinspektionen observerar också det tillåtande klimatet i klassrummet. Det är naturligt för eleverna att ställa frågor om ord eller fenomen som eleven inte förstår.

Det finns, hos de lärare som Skolinspektionen träffade, en medvetenhet om vilka krav som ställs på skolan, lärarna och på eleverna i den kontext som skolan verkar i. Samtidigt saknar lärarna tillräcklig kunskap och kompetens för att lyckas fullt ut i sin strävan efter att kunna arbeta både språk- och kunskapsutvecklande. Lärarna gör medvetna val av arbetssätt, samma medvetenhet kan dock inte Skolinspektionen se i valet av undervisningens innehåll.

Svenska som andraspråk

Svenska som andraspråk är ett eget ämne för en speciell elevgrupp med syfte att eleverna ska uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket i nivå med elever som har svenska som modersmål. Elever i behov av svenska som andraspråk har rätt till sådan undervisning.

Vid dokumentanalys framkommer att Hagebyskolan har en handlingsplan för utredning och beslut gällande elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk. Handlingsplanen är dock inte känd av rektor och lärare och används inte som stöd i arbetet med att göra pedagogiska bedömningar av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk. Vid intervjuerna uttrycker både rektor och lärarna en osäkerhet om hur skolan hanterar ämnet svenska som andraspråk. Av intervjuerna framkommer vidare att det på Hagebyskolan finns elever som undervisas i svenska som andraspråk och som bedöms i nationellt prov i ämnet svenska som andraspråk. Tillgången på lärare i svenska som andraspråk har betydelse för huruvida eleven får undervisning enligt kursplanen svenska som andraspråk. Enligt skolbladet 08/09 så deltar 42 procent av skolans elever i undervisning i ämnet svenska som andra språk.

Uppföljning och utvärdering

Arbetet med att förbättra kvaliteten i skolan förutsätter att skolan har system för uppföljning och utvärdering för att styra mot uppsatta mål.

Skolan har under hösten 2009 utarbetat dokument för skriftliga omdömen. Lärarna använder dessa för att sammanställa elevernas resultat inför utvecklingssamtalen. Av dokumentationen framgår att lärarna följer upp elevernas kunskapsutveckling på individnivå och upprättar individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen, samt vid behov åtgärdsprogram, för eleverna. Lärarna i årskurs 4 har utarbetat matriser som

tydliggör för eleverna vad de ska lära sig var de befinner sig i sin kunskapsutveckling. Lärarnas intryck är att materialet har bidragit till att eleverna har blivit mera ämnesintresserade och trygga i sitt lärande. Lärarnas ambition är att öka elevernas inflytande över det egna lärande samt att underlätta individanpassningen av undervisningen. Lärarna har börjat göra sammanställningar över klassernas resultat och menar att lärarna i arbetslaget 4–6 har en bild av elevernas resultat i årskurserna 4–6. I vilken mån dessa resultat diskuteras i förhållande till kvaliteten på undervisningen innehåll och arbetsformer framgår inte av intervjun med lärarna eller rektorn.

Skolan som helhet saknar en systematisk uppföljning och utvärdering av skolans språk- och kunskapsutvecklande arbete. Skolan sammanställer inte sina resultat i ett F–9-perspektiv och därmed saknas underlag för systematiska analyser och diskussioner över skolans samlade resultat.

3. Ges eleverna möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver vidta åtgärder för att få till stånd en samverkan mellan modersmålsundervisningen och övrig undervisning för att därigenom stärka eleverna flerspråkighet och kunskapsutveckling. Studiehandledning på modersmålet måste erbjudas till de elever som har rätt till handledning.

Skolinspektionens iakttagelser

Modersmålsundervisning

Stöd och uppmuntran att använda modersmålet är en värdefull hjälp för att utveckla en flerspråkighet och stärka identitet och kunskapsutveckling.

Mer än hälften av de berättigade eleverna på Hagebyskolan deltar i modersmålsundervisning. I klassen i årskurs 4 som Skolinspektionen besökte deltar 17 elever av 19 möjliga i modersmålsundervisning. Modersmålsundervisningen är schemalagd och genomförs på skolan, dagtid men också efter skolans slut. Två modersmålslärare, en i arabiska och en i spanska, är anställda på skolan. Lärarna och skollädaingen har insikt om modersmålets betydelse för elevens språk- och kunskapsutveckling men visar ett lågt intresse för modersmålsundervisningen. De informerar om ämnets betydelse för elevens språkutveckling och inhämtar skriftliga omdömen i ämnet inför utvecklingssamtalen. Av intervjuerna kan man uppfatta en inställning att elever som är födda i Sverige och har ett dåligt utvecklat språk ska prioritera att lära sig svenska. Lärarna uttrycker att modersmålsundervisningen och studiehandledningen skulle bli mer meningsfull om den kunde integreras med ämnesundervisningen.

Hagebyskolan erbjuder endast studiehandledning till eleverna i internationell klass.

4. Har lärarna i utbildning i de ämnen de undervisar i och erbjuder lärarna relevant kompetensutveckling?

Skolinspektionens bedömning

Hagebyskolans lärare har utbildning som svarar mot den undervisning de i huvudsak bedriver. Skolinspektionen bedömer att Hagebyskolans lärare och skolledning behöver öka sin kompetens i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och att fler lärare behöver utbildning i svenska som andraspråk.

Skolinspektionens iakttagelser

Lärarnas utbildning

Lärarnas utbildningsnivå och kompetens är en avgörande faktor för elevernas framgångar i skolarbetet.

Lärarna i de besökta klasserna är behöriga och har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver. En av skolans lärare har utbildning för undervisning i svenska som andraspråk och flera lärare har 5 p kurser i ämnet. Både lärare och rektorer menar att de är för få i förhållande till skolans behov av lärare i svenska som andraspråk. Hagebyskolan behöver systematisera och integrera ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i all undervisning. Av intervjuerna framgår dock att skolans kompetens inte räcker till för att bedriva ett språkutvecklande arbete i alla ämnen.

Då 98 procent av skolans elever har ett annat modersmål än svenska bedömer Skolinspektionen att alla lärare och skolledningen behöver ha aktuella kunskaper om vad ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt innebär för undervisande personal, skolledning och skolans organisation.

Skolinspektionens slutsatser samt rekommendationer/krav på åtgärder:

Valthornets förskola

I Valthornets förskola finns goda exempel på arbetssätt som främjar språk- och kunskapsutveckling hos barn med annat modersmål än svenska, men det finns skillnader mellan olika avdelningar i vilken utsträckning detta förekommer. Förskolan behöver därför utveckla arbetet med språk- och kunskapsutveckling för barn med annat modersmål än svenska. Trots att förskolan har goda rutiner för att vid inskolningen kartlägga bakgrund och språksituation hos barn med annat modersmål än svenska, visar granskningen att förskolan behöver förbättra formerna för fortsatta kontakter med barnens föräldrar för att bättre kunna planera arbetet i förskolan utifrån barnens behov. Förskolan behöver också se till att flerspråkiga barn får möjligheter att utveckla sitt modersmål, så att alla flerspråkiga barn erbjuds modersmålsstöd. Vidare behöver kompetensutvecklingsinsatser avseende arbetet med flerspråkiga barn intensifieras och komma all personal till del. De fortbildningsinsatser som genomförs behöver följas upp

på ett systematiskt sätt för att kunna integreras i den dagliga verksamheten på förskolan.

Krav på åtgärder:

- Förskolan ska utveckla arbetet så att man i högre utsträckning medverkar till att alla barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla sitt modersmål. (Läroplan för förskolan, 2.2 Utveckling och lärande)

Rekommendationer:

- Förskolan behöver utveckla formerna för samverkan med de flerspråkiga barnens föräldrar för att bättre kunna planera verksamheten utifrån barnens behov, erfarenheter och livsmiljö.
- Förskolan behöver förbättra det gemensamma värdegrundsarbetet och i detta arbete särskilt uppmärksamma förhållningssätt till flerspråkighet.
- Förskolan behöver utveckla arbetet med språk- och kunskapsutveckling för barn med annat modersmål än svenska.
- Kompetensutveckling avseende arbetet med flerspråkiga barn behöver intensifieras och komma all personal till del.

Förskolan Nyckelpigan

Nyckelpigans förskola har ett gott värdegrundsarbete. Inom ramen för förskolans filosofi och arbetssätt erbjuds barnen inflytande och delaktighet i förskolans aktiviteter.

Nyckelpigans förskola behöver dock i större utsträckning planera den pedagogiska verksamheten så att den utgår från de flerspråkiga barnens behov, erfarenheter och intressen. I detta arbete behöver Nyckelpigans förskola utveckla samarbetet med de flerspråkiga barnens föräldrar för att bättre kunna planera verksamheten och därmed också stärka barnens självkänsla och flerkulturella identitet. Förskolan Nyckelpigan behöver även i högre grad anpassa förskolans innehåll till barns flerspråkiga och mångkulturella bakgrund och livsmiljö och se lärandet som en helhet bestående av omsorg, fostran och lärande. Förskolan behöver förbättra uppföljning och utvärdering på såväl individ- som organisationsnivå för att kunna analysera förskolans arbetssätt i förhållande till de flerspråkiga barnens behov. Rutiner och samarbetet kring övergången från förskola till förskoleklass behöver också förbättras.

Nyckelpigans förskola måste utveckla arbetet med att ge flerspråkiga barn möjligheter att utveckla sitt modersmål, så att alla flerspråkiga barn erbjuds modersmålsstöd. Vidare behöver förskolechef och personalen vid Nyckelpigans förskola kompetensutveckling avseende arbetet med flerspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling.

Krav på åtgärder:

- Förskolan medverkar inte i tillräcklig utsträckning till att alla barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla sitt modersmål. (Läroplan för förskolan, 2.2 Utveckling och lärande)

Rekommendationer:

- Förskolan behöver utveckla formerna för samverkan med de flerspråkiga barnens föräldrar för att bättre kunna planera verksamheten utifrån barnens behov, erfarenheter och intressen.
- Förskolan behöver anpassa innehållet i verksamheten till barns flerspråkiga och mångkulturella bakgrund och livsmiljö och se lärandet som en helhet bestående av omsorg, fostran och lärande.
- Förskolan och behöver förbättra uppföljning och utvärdering av förskolans arbete på såväl individnivå som organisationsnivå för att kunna analysera förskolans arbetssätt i förhållande till de flerspråkiga barnens behov.
- Förskolan behöver förbättra rutiner och samarbetet kring övergången från förskola till förskoleklass.
- Förskolan och personalen behöver kompetensutveckling avseende arbetet med flerspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling.

Klockaretorpsskolan

På Klockaretorpsskolan finns i den dagliga undervisningen exempel på arbetssätt som främjar språk- och kunskapsutveckling för barn med annat modersmål än svenska. Lärarna behöver dock utveckla undervisningen för flerspråkiga elever och i högre grad arbeta språk- och kunskapsutvecklande, genom att skapa meningsfulla sammanhang för elevernas lärande och stärka interaktionen mellan eleverna. Skolan behöver också i högre grad i undervisningen anknyta till elevernas kulturella och språkliga bakgrund.

Klockaretorpsskolan har system för att kartlägga flerspråkiga elevers språkliga förmåga för att kunna anpassa språkundervisningen till elevernas individuella behov. Det finns på skolan ett tillåtande klimat till att eleverna använder sitt modersmål och att skolan ger elever med annat modersmål än svenska möjligheter att utveckla sitt modersmål genom modersmålsundervisning. Lärarna erbjuds kompetensutveckling avseende språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för flerspråkiga elever.

Rekommendationer:

- Arbetet i skolan behöver i högre grad utgå från elevernas kulturella och språkliga bakgrund.

- Skolan behöver utveckla undervisningen för flerspråkiga elever och i högre grad arbeta språk- och kunskapsutvecklande genom att skapa meningsfulla sammanhang för elevernas lärande och stärka interaktionen mellan eleverna.

Hagebyskolan

På Hagebyskolan finns goda exempel på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i den dagliga undervisningen. Skolan behöver dock systematisera och integrera det arbetssättet med ett meningsfullt innehåll samt i all undervisning. Vidare behöver Hagebyskolan förbättra arbetet med att kartlägga elevers bakgrund, erfarenheter och förutsättningar. Detta är viktigt för att skolan i högre grad ska kunna anpassa verksamheten och använda elevernas erfarenheter och flerkulturella bakgrund som utgångspunkt för planering och genomförande av undervisningen för att därigenom kunna stärka elevernas flerkulturella identitet och språk- och kunskapsutveckling.

Hagebyskolan behöver också förbättra sina rutiner och samarbetet kring övergången från förskola till förskoleklass. I det arbetet bör särskilt uppmärksammas de olika verksamheternas språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt samt kunskapssyn, för att förskolan och förskoleklassen gemensamt och för barnens bästa ska kunna skapa en meningsfull kontinuitet och sammanhang inom dessa områden. Skolan behöver också förbättra uppföljning och utvärdering av elevernas språk- och kunskapsutveckling i syfte att öka måluppfyllelsen. Vidare måste skolan anordna undervisning i svenska som andraspråk i enlighet med grundskoleförordningens krav. Skolan behöver också vidta åtgärder för att få till stånd en samverkan mellan modersmålsundervisningen och övrig undervisning för att därigenom stärka elevernas flerspråkighet och kunskapsutveckling. Studiehundledning på modersmålet måste erbjudas till de elever som har rätt till handledning.

Hagebyskolans lärare och skollädares kompetens i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och fler lärare behöver utbildning i svenska som andraspråk.

Krav på åtgärder:

- Skolan anordnar inte undervisning i svenska som andraspråk enligt författningarnas krav. (2 kap. 15 § grundskoleförordningen)
- Skolan erbjuder inte studiehundledning på modersmålet till elever som är i behov av sådant stöd. (5 kap. 2 § grundskoleförordningen)

Rekommendationer:

- Skolan behöver förbättra arbetet med att kartlägga elevernas bakgrund, erfarenheter och förutsättningar.
- Skolan behöver i undervisningen i högre grad utgå från elevernas erfarenheter och flerkulturella bakgrund.

- Skolan behöver förbättra sina rutiner och samarbete kring övergången från förskola till förskoleklass.
- Skolan behöver systematisera och integrera det språk- och kunskapsutvecklande arbetssättet i all undervisning.
- Skolan behöver förbättra uppföljning och utvärdering av elevernas språk- och kunskapsutveckling i syfte att öka måluppfyllelsen.
- Skolan behöver få till stånd en samverkan mellan modersmålsundervisningen och övrig undervisning för att stärka elevernas flerspråkighet och kunskapsutveckling.
- Skolans lärare och skollädares kompetens behöver öka sin kompetens i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och verka för att utbilda fler lärare i ämnet svenska som andraspråk.

Uppföljning

Norrköpings kommun ska senast den 29 november 2010 redovisa vilka insatser som genomförts eller planerats med anledning av de krav på åtgärder och rekommendationer som Skolinspektionen framfört. Insatserna ska redovisas per förskola respektive skola.

Kommunens redovisning skickas till Skolinspektionen, Box 330, 581 03 Linköping.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Rut Hård af Segerstad
Utdare

I ärendets slutliga handläggning har också deltagit utdare Christina Lindh, undervisningsråd Agneta Ericsson och enhetschef Viveca Serder.